

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ
ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ МӘДЕНИЕТ БАСҚАРМАСЫНЫҢ "ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ
МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

КОММУНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "КОСТАНАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ МЕМОРИАЛЬНЫЙ
МУЗЕЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА" УПРАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ-БІЛІМ
БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

II КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ,
ОПЫТ – ВЕКТОРЫ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

II КНИГА

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Қуанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, география ғылымдарының докторы, Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі;

Жарлыгасов Женис Бахытбекович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;

Скударева Галина Николаевна, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Мәскеу облысындағы МОУ «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректорының м.а.; Ресей Федерациясының жалпы білім беру ісінің құрметті қызметкері, Ресей;

Бережнова Елена Викторовна, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Мәскеу халықаралық мемлекеттік қатынастар институты, Ресей;

Ибраева Айман Елемановна, «Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ жетекшісі;

Онищенко Елена Анатольевна, «Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қостанай қаласындағы филиалының директоры;

Демисенова Шнар Сапаровна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының меңгерушісі;

Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының профессоры;

Смаглий Татьяна Ивановна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика және психология кафедрасының қауым.профессоры;

Жетписбаева Айсылу Айратовна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы.Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары»: 2023 жылдың 17 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. II Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023. – 1231 б. = «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков»: Материалы международной научно-практической конференции, 17 февраля 2023 года. II Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023. – 1231 с.

ISBN 978-601-356-244-5

Жинаққа «Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланатын мәселелердің алуан түрлілігі мен кеңдігі мақала авторларына заманауи білім беруді жаңғырту мен дамытудың, осы үдерісте қазақ ағартушыларының педагогикалық мұрасын пайдаланудың жолдарын, мұғалімдерді даярлаудың тиімді технологиялары мен форматтарын әзірлеу мен енгізу мәселелерін, ақпараттық қоғамдағы білім беру кеңістігінің ерекшеліктерін айқындауға, сондай-ақ педагогтердің инновациялық қызметінің тәжірибесін жинақтауға, педагогикалық үдеріс субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдауға мүмкіндік берді.

Бұл жинақтың материалдары ғалымдарға, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагог-психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей определить векторы модернизации и развития современного образования, использования в данном процессе педагогического наследия казахских просветителей, вопросов разработки и внедрения эффективных технологий и форматов подготовки учителей, специфики образовательного пространства в информационном обществе, а также обобщения опыта инновационной деятельности педагогов, психолого-педагогической поддержки субъектов педагогического процесса.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-244-5

УДК 37.02
ББК 74.00

ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛДІК ӨСУІНІҢ ТҮСІНІГІ МЕН ҚҰРЫЛЫМЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕ РЕТІНДЕ

Таткенова Гульбану Хайдаровна
«Қостанай қаласы
білім бөлімінің № 2 мектеп-лицейі» КММ
қазақ тілі мұғалімі, магистр
Қостанай қ., Қазақстан
E-mail: gulbanu.tatkenova@mail.ru

Андатпа

Оқушылардың қабілеттілігін дамыту мәселелері, соның ішінде лингвистика бір фактор ретінде, оқытудың табыстылығы практикалық мәні жағынан арта түсуде. Мақала мектеп оқушыларының лингвистикалық дарындылығын дамыту деген – өзекті тақырыпқа арналған. Бұл мақалада «Дарындылық» деген сөздің түсінігі мен оның түрлері ашылады. «Оқушылардың лингвистикалық дарындылығы» туралы түсініктің анықтамасы берілген және оның құрылымы сипатталған. Мақалада лингвистикалық дарындылық өзіне қандй қабілеттерді қамтиды деген сұрққа жауап беріледі.

Түйінді сөздер: Дарындылық, қабілет, лингвистикалық қабілеттер, шығармашылық.

Аннотация

Разработка проблемы способностей учащихся, в том числе лингвистических как одного из факторов, влияющих на успешность обучения, приобретает все большее практическое значение. Статья посвящена актуальной теме – развитию лингвистической одаренности у школьников. Раскрываются подходы к понятию «одаренность», ее виды. Дано определение понятия «лингвистическая одаренность учащегося», описаны ее составные компоненты. Лингвистическая одаренность включает в себя некоторые специфические способности, такие как способность к иностранным языкам, языковая догадка, языковая интуиция, коммуникативные способности и лингвистическая креативность.

Ключевые слова: Одаренность, способности, лингвистические способности, творчество.

Abstract

Development of a problem of abilities of students, including linguistic as one of the factors influencing the success of training, is becoming of great importance. The article is devoted to a topical theme of the development of linguistic giftedness of schoolchildren. The analysis of the concept of giftedness from different points of view is provided, its types are listed. The definition of "linguistic giftedness of schoolchildren" is given; its components are described. Linguistic giftedness includes some specific abilities such as foreign language aptitude, language guessing, linguistic intuition, communication skills, and linguistic creativity.

Key words: Talent, ability, linguistic abilities, creativity.

Дарынды балаларды анықтау мен дамытуды, олардың мүмкіндіктерін іске асыруды қамтамасыз ететін жағдайлар жасау қазіргі қоғамның басым міндеттерінің бірі болып табылады. Әлеуметтік тапсырыстың болуы осы саладағы жұмыстың қарқынды өсуіне ықпал етеді. Дарындылық мәселесі қазіргі кезде өзекті бола түсуде.

Дарынды бала – бұл қызметтің сол немесе басқа түрінде жарқын, айқын, кейде көрнекті жетістіктерімен (немесе мұндай жетістіктерге ішкі алғышарттары бар) ерекшеленетін бала.

Біз дарындылық үш фактордың суперпозициясының нәтижесі болып табылатындығынан шығамыз:

- орташадан жоғары қабілеттер;
- мәселені шешуге қатысудың жоғары деңгейі;
- шығармашылықтың жоғары деңгейі, біз оны «шығармашылық қабілеті» деп қарастырамыз, ол ең жалпы түрде «проблемалық мәселелерді шешудің дәстүрлі емес стратегиялары мен әдістерін генерациялау қабілеті» ретінде анықталады (Бурменская және Слуцкий, 1991).

Дарынды бала – бұл үш параметр бойынша да өз құрбыларынан озып шыққан бала ғана емес, ең болмағанда біреуінде де жоғары деңгейге ие болған бала. Мектепте дарынды оқушыларды қолдаудың адекватты моделін іздеу келесі мәселелерге байланысты:

а) дарындылық туралы жалпы түсініктің болмауы;

б) дарынды балаларды тәрбиелеу процесінде оларды сүйемелдеу процесінің тиімділігінің нақты критерийлері мен көрсеткіштерінің болмауы.

«Дарындылық» ұғымын талдау бүгінгі таңда дарындылықты анықтауға әртүрлі көзқарастардың бар екенін көрсетті:

– дарындылық ұғымы қалыпты жағдайға дейін төмендейді, осыдан барлық балалар дарынды деген миф (В.Е.Чудновский, В.С. Юркевич, т.б.);

– дарындылық пен қабілеттілік ұғымдары ажыратылады (С.Л.Рубинштейн, Б.Г. Ананьев, Н.С.Лейтес, т.б.);

– дарындылықтың теориялық зерттелуі тұқым қуалаушылық, тәрбие және қоршаған орта теориясына байланысты кеңейіп, тереңдей түсуде (Р.Декарт, Дж.Локк, К.Гельвеций, В.П.Эфроимсон, т.б.);

– дарындылық шығармашылық даму ретінде қарастырылады, яғни. дарындылықтың психологиялық құрылымы шығармашылық дамудың құрылымдық элементтерімен үйлеседі (А.М. Матюшкин, П. Торренс және т.б.);

– дарындылық бастапқыда қабілеттер мен бейімділіктерден қалыптасқан деп қарастырылады (Б.М.Теплов, Дж.Гилфорд, т.б.).

С.Л. еңбектерінде. Рубинштейн (Рубинштейн, 1989), және Б.М. Теплов (Теплов, 1971) қабілет, дарындылық және дарындылық ұғымын қызметтің табыстылығының бірыңғай негізіне қарай жіктеуге әрекет жасалды:

– бейімділік негізінде қызметте қалыптасатын қабілеттер (адамның анатомиялық және физиологиялық қабілеттері);

-бір адамды екіншісінен ерекшелендіретін және іс-әрекеттің табыстылығын анықтайтын жеке психологиялық сипаттамалар;

-ерекше дарындылық – қызметте табысқа жету мүмкіндігін тудыратын қабілеттердің сапалы бірегей үйлесімі;

-жалпы дарындылық – кең ауқымды іс-әрекетке қабілеттілік.

Бұл тәсіл В.Д. Шадриков дарындылықты іс-әрекеттегі қабілеттердің біртұтас көрінісі ретінде, әрекетте біріктірілген қабілеттер жиынтығының жалпы қасиеті ретінде сипаттайды (Шадриков, 1992).

Студенттердің тілдік дарындылығы – бұл «шетел тілінде жеделдетілген ойлау процестеріне, тіл теориясы мен тарихы саласындағы белсенді танымдық әрекетке, шет тілінде қарым-қатынас жасау тәсілдерін таңдаудағы шығармашылыққа, сабақта тұрақты мотивацияға қабілеттілік деңгейінің жоғарылауы. тіл үйрену» (Румянцева, 2006).

Бұл анықтамада біз ана тілдерін де, шет тілдерін де үйрену және меңгеру туралы айтып отырмыз. Әрине, біз ана тілімізді туғаннан бастап оқимыз және оны мектепте оқып үйрену туралы айтқанда, әдетте, бұрыннан қалыптасқан тілдік дағдыларды жетілдіруді айтамыз. Сондықтан біздің зерттеу мақсатымыз – ағылшын және қазақ тілдерін шет тілі ретінде меңгеру аспектісінде лингвистикалық дарындылық. Студенттердің тілдік дарындылығының даму деңгейін толық көрсете алатын шет тілін меңгеру деңгейі деген қорытындыға келдік. Сонымен қатар, егер оқушы бірнеше тілде (яғни, ана тілінен басқа кем дегенде бір тілде) сөйлеген жағдайда ғана тілдік дарындылықты дамыту туралы айтуға болады.

Тілдік дарындылық – күрделі күрделі формация, оның құрамына мынадай құрамдас бөліктер кіреді: тіл сезімі, тілдік қабілеттер, қарым-қатынас дағдылары, шет тілінің қабілеттері, тілдік болжам, тілдік интуиция, тілдік шығармашылық (1-кестені қараңыз).

Тіл сезімі (Е.Г. Әзімов, А.Н. Щукин)	«Сөйлеуді тудыру және қабылдау үдерісімен бірге жүретін тілдегі үйлесімділік/үйлесімділіктің эмоционалдық сезімі, тілдің жүйелік қасиеттерін түсіну. Көптеген сөйлеу әрекеттерін санадан тыс жалпылау нәтижесінде туындайды»
Тіл сезімі («Психологиялық сөздік»)	«Тілді оқытуда мақсатты түрде меңгеруден бұрын да идиоматикалық, лексикалық, стильдік, т.б. конструкцияларды түсіну мен қолдануда көрінетін тілді интуитивті меңгеру құбылысы. Бұл осы жалпылауға кіретін элементтерді алдын ала саналы түрде оқшауламай, бастапқы жалпылау деңгейіндегі жалпылау. Ол сөйлеуді және негізгі танымдық операцияларды өздігінен меңгеру нәтижесінде қалыптасады. Тілдік құрылымдардың дұрыстығы мен таныстығын бақылау мен бағалауды қамтамасыз етеді»
Тілдік болжам (Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин)	«Контекст арқылы бейтаныс сөздің (фразаның) мағынасын аша білу; сөзжасам саласындағы білімді пайдалануға, бұрыннан белгілі полисемантикалық сөздерді жаңа мағынада түсінуге, ана және оқытылатын тілдердің халықаралық сөздерін білуге негізделген »
Тілдік болжам немесе түсігі (В. А. Пасхалова, Т. И. Қара)	«Алушының сөйлеу тәжірибесінде әлі кездеспеген сөздер мен сөйлеу құрылымдарын тікелей түсіну. Ұзақ мерзімді жадта кездесетін бірлікті белгілі бір стандарттар жиынтығымен салыстыру бар »
Тілдік қабілеттер (М.Қ. Кабаров)	«Тілдік білімді меңгерудің жылдамдығы мен жеңілдігінде, сөйлем құрауға және талдауға, коммуникативті мәселелерді шешуде тілдік жүйені пайдалануға мүмкіндік беретін тілдік бірліктерді талдау және синтездеу ережелерінде көрінетін жеке психологиялық сипаттамалар».
Тілдік қабілеттер (Е.В. Дёмина)	«Сөйлеушінің сөйлеуді түсіну және шығаруға дайындығының жолын анықтайтын тұрақты, жеке-дара спецификалық психодинамикалық және мазмұндық-белсенділік сипаттамаларының жиынтығы»
Шетел тілін білу қабілеттері (И.В. Барынкина)	«Қарым-қатынас қызметін атқаратын символдық формалардың әртүрлі жүйелерін пайдалана білу»
Қарым-қатынас дағдылары (Е.Г. Әзімов, А.Н. Щукин)	«Оның коммуникативті әрекетінің тиімділігін, ең алдымен басқа тұлғалармен қарым-қатынасын және іс-әрекеттегі психологиялық үйлесімділігін қамтамасыз ететін қабілеттер, тұлғалық қасиеттер».
Лингвистикалық шығармашылық (Т.В. Тюленева, В.М. Панфилова, А.Н. Панфилов)	«Ана және/немесе шет тілінің құралдарын пайдалана отырып, объективті және субъективті жаңа идеалды өнімдерді жасау, студенттердің шығармашылық сөйлеу әрекетіне ұмтылуымен байланысты дивергентті ойлауға негізделген ауызша және жазбаша мәлімдемелер жасау қабілеттерінің кешені».

Кесте 1. Тілдік дарындылықтың құрамдас бөліктері

Тілдік дарындылықтың бұл құрамдас бөліктері пәнаралық байланыста және педагогика, психология, лингводидактика, психолингвистикада қарастырылады. Дегенмен, дарындылықты дамытудағы жетекші рөл педагогикаға жүктеледі: «Дарындылықты қалыптастыру пәнаралық процесс, бірақ ол педагогикалық сипаттағы әмбебап константаға негізделген» (Дмитриенко және Кулемзина, 2005, 64 б.).).

Тілдік дарындылық мәселесі бойынша әдебиеттерді талдау тілдік дарындылық белгілері бар оқушыны келесі жеке психологиялық ерекшеліктері бар оқушы ретінде анықтауға мүмкіндік береді:

- шет тілін үйренуге тұрақты мотивациясы бар;
- интеллектуалдық, коммуникативті, тілдік қабілеттерінің жоғары деңгейі бар;
- тілді меңгеру жылдамдығын, тілдік білімді меңгерудің жеңілдігі мен жылдамдығын көрсетеді;
- шет тілінде қарым-қатынас жасау тәсілдерін таңдауда шығармашылықпен сипатталады;
- шет тілдік қатынас процесінде тілді қолданудың тиімділігін көрсетеді (Панфилова & Панфилов).

Осылайша, лингвистикалық дарынды оқушылар аздаған қателіктерге жол бере отырып, тез қарқынмен ойларын шет тілі арқылы тұжырымдайды. Олар өз тілінің элементтерін бұрыннан белгілі болғандарға ұқсас етіп оңай енгізе алады. Мәтінді оқу барысында оқуға деген ынтасының артуына сүйене отырып, олар тек өз білімдері мен тілдік болжамды пайдалана отырып, жазылғанның мағынасын бірден түсінуге тырысады. Тілдік дарынды балалар бір ғана емес, бірнеше тілді үйренуге қызық болуы мүмкін.

Жалпы, тілдік қабілеттер мен тілдік дарындылықты анықтаудың әдіс-тәсілдері, әдістері, тәсілдеріне қатысты әлі де ортақ ұстанымдар жоқ. Мамандар (мұғалімдер, шет тілі мұғалімдері) мұндай қабілеттер санаулы студенттерде ғана бар дейді. Олар тілді меңгеру барысында, сөйлеу әрекетінде

кездеседі. Сонымен қатар, әрқайсысы үшін бұл қабілеттерді жеке, нақты және асимметриялық түрде көрсетуге болады (біреуінің сөздік қоры ерекше, екіншісінде мінсіз айтылу бар, үшіншісі тамаша аударылады).

Шетел тілін оқыту саласындағы практиктер студенттің тілдік дарындылығын тікелей немесе жанама түрде айғақтайтын факторларды атайды: математикадан, орыс тілі мен әдебиетінен бір мезгілде табысқа жету; ән айту қабілеті; музыкаға құлақ; пародия жасау қабілеті; жақсы есте сақтау (өлеңдерді, әндерді тез жаттау; сандарды, фактілерді есте сақтау); жақсы сөйлеу қарқыны; өз ана тілінде еркін оқуы; сөйлеудің жалпы дамуы (жақсы дикция, айту, қайталау, ұзақ созылған сөйлемдермен сөйлеу, сұрақтарға тез сөйлеу). Дегенмен, тілдік дарындылықтың жетекші көрсеткіші – көптілділік.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Бурменская Г.В., Слуцкий В.М. Дарынды балалар. – М.: Прогресс, 1991. – 376 б.
- 2 Дмитриенко В.А., Кулемзина А.В. Балалардың дарындылығының феномені оның теориялық және педагогикалық түсінігінде // Томск мемлекеттік университетінің хабаршысы. пед. Университет (Томск мемлекеттік педагогикалық университетінің хабаршысы). – 2005.- Шығарылым. 2 (46).- С. 56–64.
- 3 Рубинштейн С.Л. Жалпы психология негіздері. Т.2. – М., 1989 ж
- 4 Румянцева М.В. Тілдік дарынды мектеп оқушыларын қосымша білім беру жағдайында шет тілін оқыту: дис. ... ашық. пед. Ғылымдар. – Петербург, 2006. – 188 б.
- 5 Теплов Б.М. Таңдамалы жұмыстар. Т.1. – М., 1971 ж
- 6 Шадриков В.Д. Іс-әрекеттер мен қабілеттер. – М., 1992 ж
- 7 Панфилова В.М., Панфилов А.Н., Мерзон Е.Е. Студенттерде тілдік дарындылық ерекшеліктерімен шетел құзыреттілігін қалыптастырудың ұйымдастырушылық-педагогикалық шарттары [Электрондық ресурс]. – Қатынас режимі: <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ies/article/view/44768/24392> (қолданылған: 20.02.16)

УДК 159.9

ИНТЕРАКТИВНЫЕ ФОРМЫ РАБОТЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА-ПСИХОЛОГА

Тетерина Екатерина Александровна
Студентка 3 курса, профиля «Психология образования»
Филиал Федерального государственного бюджетного
образовательного учреждения высшего образования
«Омский государственный педагогический университет»
г. Тара, Россия
E-mail: teterina2000e@yandex.ru

Пузеп Любовь Геннадьевна
Научный руководитель:
кандидат психологических наук, доцент,

Аннотация

Актуальность и цель. В работе автор акцентирует внимание на использовании интерактивных форм в деятельности педагога-психолога, раскрывая основные характеристики интенсива. Обобщает практический опыт применения интерактивных форм работы (психологическая игра на примере студенческой мафии, использование сервиса LearningApps.org).

Ключевые слова: интерактивные формы работы, психологическая игра, направления деятельности педагога-психолога, сервис LearningApps.org.

Андапта

Өзектілігі мен мақсаты. Жұмыста автор интенсивтің негізгі сипаттамаларын аша отырып, педагог-психологтың қызметінде интерактивті формаларды қолдануға баса назар аударады. Интерактивті жұмыс түрлерін қолданудың практикалық тәжірибесін жинақтайды (студенттік мафия мысалындағы психологиялық ойын, қызметті пайдалану LearningApps.org).

Түйінді сөздер: жұмыстың интерактивті формалары, психологиялық ойын, педагог-психолог қызметінің бағыттары, сервис LearningApps.org.